

Anna Maria Berbesz*

POMIĘDZY ARCHITEKTURĄ W CZORAJ A DZIŚ. DETAL JAKO ŁĄCZNIK I WYZNACZNIK TOŻSAMOŚCI MIEJSCA. MATERIAŁY ARCHITEKTONICZNE W KSZTAŁTOWANIU DETALU XXI W.

BETWEEN THE ARCHITECTURE OF YESTERDAY AND TODAY. DETAIL – LINK AND DETERMINANT OF THE IDENTITY OF THE PLACE. ARCHITECTURAL MATERIALS IN SHAPING THE TWENTY-FIRST CENTURY DETAIL

Struktura i materiał. Estetyka i technika. Połączenia tych pojęć składają się na rozumienie detalu XXI w. Architekt tworząc obiekt będący pośrednikiem między człowiekiem, a środowiskiem, wnętrzem i zewnętrzem, operuje detałem w taki subtelny sposób, by stał się łącznikiem. Spiowem, rozumianym jako dialog pomiędzy tym co wczoraj a tym co dziś.

Słowa kluczowe: struktura, materiał, estetyka, technika, łącznik, kontynuacja, balans

Structure and material. Aesthetics and Technology. Combination of these concepts constitute the understanding of the detail in the XXI century. Architect during the creation of the object that is an intermediary between man and environment operates the detail in such a subtle way to become a link. The link which is understood as a dialogue between what is yesterday and today.

Keywords: structure, material, aesthetics, technology, link, continuation, balance

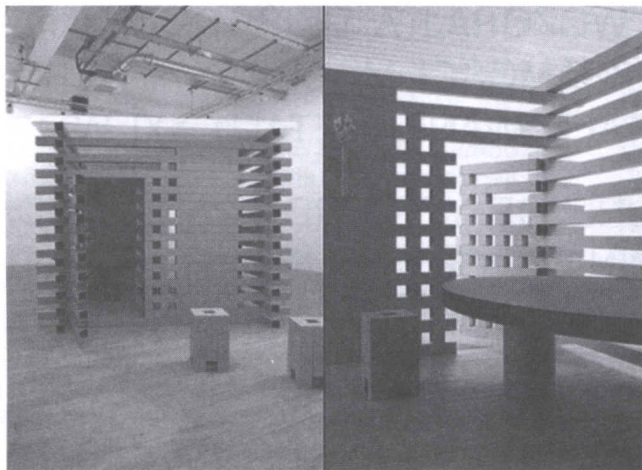
Dialog struktury i materiału

Struktura i materiał. Estetyka i technika. Połączenia tych pojęć składają się na rozumienie architektury w kontekście detalu XXI w. W czasie rozważań nad istotą detalu, materiału i tożsamości miejsca, która

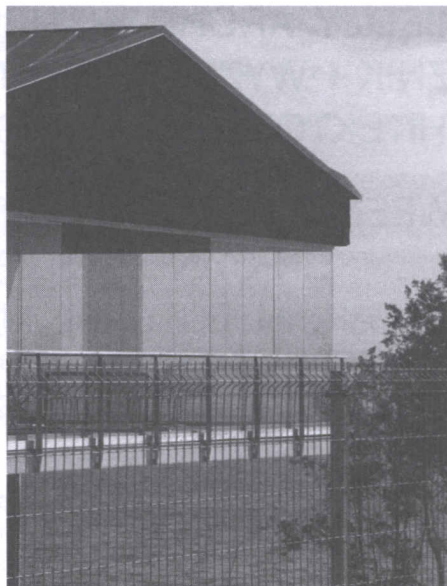
staje się wyznacznikiem w pojmowaniu architektonicznej przestrzeni – postaram się podążać za myślą Kengo Kuma: (...) „W XXI w. powinniśmy rozpatrywać tworzywo budynku jako strukturę” (...) [1] K. Kuma, jeden z wiodących japońskich architektów, swoje

* Berbesz Anna Maria, mgr inż. arch., Politechnika Wroclawska, Wydział Architektury, Instytut Architektury i Urbanistyki.

1. Tea House (źródło: <http://www.designbuzz.com/entry/shigeru-ban-s-paper-tea-house-for-traditional-tea-serving-ceremony/>) / Tea house (source: <http://www.designbuzz.com/entry/shigeru-ban-s-paper-tea-house-for-traditional-tea-serving-ceremony/>) 2. The Black House (foto.: autor) / The Black House (photo: autor) 3. Transparentna ściana (The Black House) (fot.: autor) / Transparent wall (The Black House) (photo: autor)

1

3

2

rozwiązania projektowe zwraca w kierunku człowieka – odbiorcy i materiału – tworzywa. Architekturę pojmuję jako pośrednika pomiędzy ciałem człowieka a naturą, środowiskiem otaczającym budynek. Dla niego architektura to nie tylko ubranie funkcji, powierzchnia obejmująca obiekt, ale coś głębszego, pewnego rodzaju kontynuacja otoczenia. To istnienie architektury obejmuje nie tylko to co zewnętrzne, ale całe funkcjonowanie budynku. Stąd właśnie wyłania się tak ogromny nacisk na harmonię struktury i materiału. To one stają się wyznacznikiem detalu, który nie jest już rozumiany jedynie jako ornament, ale staje się obrazem struktury budynku, a poprzez unikalną grę materiałem – samym budynkiem. Jednak architektura to nie tylko spełnienie wymagań estetycznych, estetyczne zaspokojenie odbiorcy – to też skrupulatne określenie rozwiązań funkcjonalnych. Dopiero wówczas, gdy materiał jako estetyka i cała struktura budynku – technika, czyli detal i funkcja połączą się w jedno, architektura staje się spójną całością, pełni.

Papier – ułkon w stronę tradycji

Pozostając nadal w kulturze architektury japońskiej, zwróćmy się ku twórczości innego mistrza – Shigeru Bana. Jego prace cechuje zmysłowa, minimalistyczna estetyka prostych form, wzbogacona i przesiąknięta zamiłowaniem do operowania naturalnym materiałem. Rozwiązania Sh. Bana są ułkonem w stronę tradycyjnych rozwiązań materiałowych, jak również stają się eksperymentem z tworzywem. Motywem architektury Bana jest operowanie kartonem, jako ważnym elementem rozwiązań materiałowych. Użycie papieru staje się zwróceniem ku tradycyjnej architekturze japońskiej wykorzystującej washi – japoński papier ryżowy, służący do wypełniania drewnianych ramek w shoji (ruchome, zsuwane okna). Oprócz kartonowych tub wykorzystuje również lokalne gatunki drewna. Przez użycie naturalnych i lokalnych materiałów, zachowana zostaje ciągłość tradycji. Tożsamość

przestrzeni jest przez to swoistym *continuum* – delikatnym przejściem pomiędzy tym co nowe a tym co dawne. Detal wyrażony subtelnym operowaniem materiałem wyraża się w mistrzowskim użyciu tworzywa, harmonizuje strukturę. Wpływa na relacje socjologiczno-kulturowe. Jednym z eksperymentów z papierem, jako materiałem wiodącym jest tzw. Tea House – przestrzeń wewnętrzna przeznaczona do ceremonii picia herbaty. Wyposażony jest w stół, krzesła oraz ławkę umieszczoną w przedsiionku (il. 1). Ale to właśnie zastosowany papier harmonizuje i jest jednocześnie źródłem napięć w języku czystej formy. Pierwotnie architekt planował stworzyć przestrzeń bazującą na drewnie, ale ekonomia zwróciła jego rozwiązania projektowe w stronę papieru. Jest to tworzywo, które kojarzy się z wiotkością, tymczasowością, efemerycznością. Natomiast odpowiednio przygotowane kartonowe tuby okazują się wyjątkowo mocne, a w dodatku podążają z duchem natury, stają się kontynuacją tego co zewnętrzne i wewnętrzne. Są spoiwem łączącym przestrzeń otaczającą ze strukturą budynku. Papier użyty do obiektów stworzonych przez Shigeru Bana pochodzi z recyklingu. Taki papier formuje się w tubę, zanurza w kleju, pokrywa parafiną, bądź poddaje promieniowaniu ultrafioletowemu [2]. Papierowy dom nad jeziorem Yamanaka z 1995 r. był pierwszym projektem, w którym papierowe tuby stanowiły główną konstrukcję budynku. Składa się z 110 rur papierowych, które stanowią jedyną przegrodę pomiędzy światem zewnętrznym, a wewnętrznym budynku [3]. Papierowy dom, którego esencję stanowią kartonowe tuby, określające tożsamość przestrzeni, kształtowany jest przez rozwiązanie konstrukcyjne będące ściśle powiązane z materiałem. Nie rozpatruje się już w tym momencie pojedynczego detalu, ale detal jako całość konstrukcji, tworzywa, relacji wnętrza i zewnątrz. To niesamowite rozwiązanie problemu technicznego łączy się nierozdzielnie z wymaganiami estetycznymi.

The Black House – perfekcyjne połączenie materiałów

Pozostawiając współczesną architekturę japońską, zwróćmy się teraz ku Europie. Wiodącymi rozwiązaniami w duchu minimalizmu, oprócz rozwiązań japońskich są również projekty skandynawskie, ściśle operujące naturalnymi materiałami. Estonia, ze względu na bliskie sąsiedztwo Finlandii jest krajem, w którym tradycyjne rozwiązania regionalne mieszają się ze stylistyką skandynawską. W północnej części kraju, 40 km na półn. wschód od Tallinu znajduje się dawna wioska rybacka – Kaberneeme. W latach 90. XX w., gdy Estonia odzyskała niepodległość rozwinęła się moda na budowanie prywatnych domów. Fala nowych mieszkańców dotarła również do małej wioski Kaberneeme. Podążając wzdłuż głównej drogi natrafia się na intrygujący w kontekście zastanej przestrzeni – The Black House, posiadający dostęp do prywatnej plaży i niesamowity widok na morze. Dwukondygnacyjny dom wkomponowany został w strome nachylenie działki, stąd od strony ulicy widoczne jest początkowo jedynie 2 piętro. Estoński architekt Vahur Sova starał się stworzyć archetyp domu – wyrażony spadzistym dachem, niewielkimi objętościami przestrzennymi. Zastosowany podział funkcjonalny obiektu jest jednak nietypowy, pokoje prywatne dostępne są z niższego poziomu, a salon i taras ulokowano na piętrze dostępnym z ulicy. Jednak tym co zachwyca jest perfekcyjność detalu tkwiąca w powiązaniach materiałowych. Budynek dystansuje się do okolicznych obiektów, ale jednocześnie wpisuje się w lokalny charakter (il. 2). Wąskie, drewniane deski elewacyjne pomalowane na czarno automatycznie przywodzą na myśl skandynawskie budownictwo drewniane, jednak połączone z dużą taflą szkła i betonem nadają budynkowi współczesny

wymiar. Transparentny narożnik tarasu salonu, zaakcentowany delikatnymi szprosami, wręcz dematerializujący się w kontekście morza, jest przykładem konsekwentnego operowania materiałem. To pewnego rodzaju bezkompromisowe zagranie szkłem jest perfekcyjnie połączone z dwuspadowym okapem dachu (il. 3). Wszystkie te elementy tworzą z budynku niezwykle rozwiązanie będące ogniwem łączącym to co dawniej z tym co dziś. The Black House unika jedynie formalnego kopiowania dawnego stylu domów mieszkalnych Kaberneeme, ale nadaje pewnego rodzaju element nieokreśloności i tajemniczości wioski [4].

Detal jako łącznik

Architekt tworząc obiekt będący pośrednikiem między człowiekiem, a środowiskiem, wnętrzem i zewnątrz, operuje detalem w taki subtelny sposób, by stał się łącznikiem. Społwem, rozumianym jako dialog pomiędzy tym co wczoraj a tym co dziś. Materiał staje się wówczas narzędziem, pomostem między strukturą a techniką. Połączenie estetyki, techniki, struktury i materiału stanowi pełnię dzieła architektonicznego. Detal wyrażony materiałem, będący składową struktury, jest elementem niezbędnym w procesie tworzenia obiektu. Współcześnie w świadomości architekta tworzącego detal powinno tkwić duże wycucie i znajomość techniki. Próba eksperymentowania materiałem powinna przebiegać na płaszczyźnie balansu między naturą a architekturą. Detal współczesny pozostawiając ornament, budowany jest przez często eksperymentalne połączenia tworzywa. Granica między tym co niemożliwe, dzięki nowoczesnym rozwiązaniom technologicznym powoli się zaciera, tworząc nieodkryte przestrzenie w kształtowaniu architektonicznych tworów dla projektantów XXI w.

PRZYPISY

[1] M. Sapeta, *Architektura: danie wyrafinowane – rozmowa z Kengo Kumą*, [w:] Architektura Murator nr 11 (182) listopad 2009, wyd. Murator S.A., Warszawa.

[2] A. Jach, *Papierowy dom do picia herbaty*, [w:] http://www.sztuka-architektury.pl/index.php?ID_PAGE=10695.

[3] *Paper house – Lake Yamanaka, Yamanashi, Japan, 1995* [w:] http://www.shigerubanarchitects.com/SBA_WORKS/SBA_PAPER/SBA_PAPER_5/SBA_paper_5.htm.

[4] T. Ojari, *House, Kaberneeme*, [w:] A10 New European Architecture nr 40 Jul/Aug 2011, s. 38.

BIBLIOGRAFIA

Jach A., *Papierowy dom do picia herbaty*, [w:] http://www.sztuka-architektury.pl/index.php?ID_PAGE=10695.

Ojari T., *House, Kaberneeme*, A10 New European Architecture nr 40 Jul/Aug 2011, s. 38.

Paper house – Lake Yamanaka, Yamanashi, Japan, 1995 [w:] http://www.shigerubanarchitects.com/SBA_WORKS/SBA_PAPER/SBA_PAPER_5/SBA_paper_5.htm.

Sapeta M., *Architektura: danie wyrafinowane – rozmowa z Kengo Kumą*, Architektura Murator nr 11 (182) listopad 2009, wyd. Murator S.A., Warszawa.